

veure *s'alçura*, avui ha de veure la part baixa del terme»; a St. Lluís de Menorca «allí hi ha unes *alçures* que ---» 'uns altells, uns turonets', 1964; sembla haver-se usat antigament a Mallorca, si és correcte el text que cita Quadrado de 1451: «sperant lo dit lochtinent en una *alsura* o coll, los dits hòmens de Porreras atengueren ---», *Forenses y C.*, 365); d'ací, amb dissimilació per **alçurós*: *alçarós* men. 'situat en lloc alt' (a Migjorn Gran, Camps Merc., *Folk. Men.* II, 74; «ses cases estan molt *alçaroses*» a Maó, *AlcM*, que afirma que s'usa també en el Cardener, cosa que no tinc pas confirmada i que cal posar en quarantena); i eiv. *alçarut* 'pujol, turonet' («pregunta si hi ha algun *alçarut* que li diguin ---», St. Miquel de Balansat, St. Carles, Corona, 1963).

Tot el grup de *alçura*, *alçarós* i *alçarut* és xocant i suscita sospites que aci hi ha quelcom de més independent del verb *alçar* que no ho mostren les aparençes. Especialment és notable la terminació d'*alçarut*, que vaig sentir a dotzenes de pàgines eivissencs: mossarabisme per *-ot*? Ja veurem que el verb *alçarur-se*, en tot cas, no ve de *alçar*. Qui sap si també aquests provenen de *ARSURA* partint de la idea de 'lloc ressecat, elevat'? Sobretot si tot això fos de data mossàrab (el cas que tots són mots estrictament balears).

Per al bal. *capalçar*, veg. *cap. Realçar* [1695, Lacav.], calcat del fr. *rehausser* [S. XIII]; *realçament* [1695]. *Sobrealçar*.

Exalçar [Llull, *Blanq.*, *NCl.* I, 157.1, 260.27; «sabrifets-me vós dir què és Déus? Car --- se *exalçaria* la mia volentat en amar Déu pus fortment que no l'am», *Merav.*, O. C., I, 12; Muntaner; StVicentF *Quar.*, 226.33], potser pronunciat *eixalçar* a l'Edat Mitjana, com correspondria al fet que té formes hereditàries en les llengües germanes: fr. ant. *eshalcier* [S. XII, *exhausser*, des del XV només], oc. ant. *eissausar*, cast. *ensalzar*, de manera que és possible que ja existís un **EXALTARE* (?) en llatí vulgar; en les *VidesR.* el mot vacilla entre la forma *exausar* i *exansar* (veg. el glossari, i cf. f. 201r1, n. 1, i 200v2, n. 19), que indubtablement es pronunciarà amb *es-* i que sembla deure la seva *n* a una contaminació dels quasi-sinònims *avançar*, *atansar*, etc.; també hi ha «*exalzar* l'església de Crist et *axanzar* offici de cavaleria» traduïnt «ad exaltandam Christi ecclesiam et exercendum officium militie» en un text de la 2.ª meitat del S. XIII, publ. *BABL* VII, 33; *exalçament* [Llull; *Tirant*, Ag. I, 281; II, 81]; *exalçador*.

CP.T.: *Altaixa* [S. XV], calcat del fr. *haute lice*. *Altament* ultra el significat de 'en alta veu' i el de 'en forma excellent' (tots dos ja en Llull), s'ha usat ja d'antic com a mer adverbí intensiu 'molt, fortament' [S. XV, Ginebreda], valor amb el qual no és de cap manera suspecte d'anglicisme (com s'ha dit alguna vegada) — per més que l'anglès hagi descabdellat encara més aquest ús de *highly*, i que el cast. i el francès recorrin a expressions diferents.¹³ *Alta-reina* 'achillea, ageratum', modificació del nom *altamisa real* (veg. *artemisa*), com s'indica *DCEC* I, 171b49, explicació evident (puix que era «reial» se li digué 'reina' i no

missa) i no gens «complicada» (*AlcM*). *Alta-veu* usat adverbialment: «totes les bèsties cridaren *alta veu* que la guineu anàs defora», Eiximenis (*Regiment*, 87.27). + *Altaveu* [no encara *AlcM* ni *Dfa.*] = cast. *altavoz*; cf. angl. *loud-speaker*, que ha estat calcat per l'it. *altoparlante* (> cast. argentí *altoparlante*) (Migliorini, *VRom.* II, 1938, 269), fr. *haut-parleur*. *Altibaix*. *Altificar* [Eixim.]. *Altiloqüent*. *Altímetre*, *altimètric* i *altimetria* [Lab. 1839]; que mancaven encara en el *DOrt.*, 1917, foren admesos en el *Dfa.* a indicació d'Ed. Fontserè. *Altiplà*, *altiplanicie*, recordo que començaren a circular cap a 1925-30 (no en *Dfa.*) com a calcs encertats de l'it. *altipiano*. *Altisonant* [Lab. 1839]; -sonància. *Altitonant* [*Dfa.*]. *Alto-cúmulus*, *alto-núvol*, *alto-estratus* [*Dfa.*, a indicació d'Ed. Fontserè].

Daltabaix, de vegades també com a loc. prepositiva: «ab la sanc que se'n troba, no s'ha escapat: / *daltabaix* d'una penya s'haurà tirat» [c. 1810, romanç del Becaina, Milà, *Romllo.*, 126.44].

D'alçar. *Alçacortina*. *Alçacul*. *Alçapedra* (1594). *Alçapeu*.

Alçaprem [1776 «no vullch fer *alzaprem*s, ni guste de ramalloses y marors», en la *Rond. de Rondalles*, 1803, Belv.,¹⁴ però ja devia existir en el S. XVI i fins a l'E. Mitjana, car des del català sembla haver-se propagat com a terme de gent de mar al cast. i al francès, on ja es documenta en aqueixes dates], derivat parasintètic de *alçar* i *prémer*, pròpiament 'eina per alçar pressionant', usat sobretot en la locució *fer alçaprem*. No en tenim testimonis literaris fins a la Renaixença, en què ja va usar-lo Verdagner en l'*Atlàntida* (ja en l'original de 1877): «l'heroe veyen / fugir y ay! ab Hesperis, llur mare hermosa, a coll; / los *alsaprem*s de ferro li tiren y roccassos / ---» (VI, 52.1); avui mot bastant general a tot el territori lingüístic (*atzaprem*, Albert Saisset, *Catalanades*, 249, amb una *tz* que envaeix anàlogament bastants mots rossellonesos).

El nostre coneixement tan imperfecte del llenguatge nàutic i tècnic del cat. ant. explica que sigui tan tardana la documentació en la nostra llengua; i no obstant hem de creure que és des del català (potser ajudant-hi l'oc.) que el mot es propagà a les altres llengües romàniques, on en tenim doc. anterior — que així serveix per suplir la nostra —, car en aquestes llengües o no existeix el verb *prémer* o la forma del mot presenta detalls fonètics anòmals, que poden explicar-se per la transmissió des del català. Així ho va reconèixer Antoine Thomas (*Rom.* XLIV, 1915, 328-9, cf. addicions de Bertoni, *ARom.* III, 1919, 132); altrament, el mot ha restat rar més enllà dels Pirineus, i Thomas solament assenyala un testimoni isolat de fr. ant. *hauce-prime* en un text que seria del S. XIII,¹⁵ i en un text provençal *aussaprem* «espècie d'étrier sur lequel l'arbalétrier posait le pied pour tendre son arbalète».¹⁶

Més ben documentat està en castellà, on *alzaprima* «palanca o cuña para levantar algo» es troba ja en el